

INGLIZ TILINI O'QITISHDA MNEVMOTEXNIKANING AFZALLIKLARI

Maxsutxodjayev Muzaffar Mutalifovich

Namangan davlat universiteti o'qituvchisi Email: muzaffar83@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda mnevmotexnika usullarining o'рни va afzalliklari tahlil qilingan. Mnevmotexnika — bu xotirani yaxshilash va ma'lumotlarni saqlashni osonlashtirishga yordam beruvchi maxsus usullar majmuasidir. Maqolada mnevmotexnikaning nazariy asoslari, til o'rganishda qo'llanilishi, so'z boyligini kengaytirishda, grammatik qoidalarini eslab qolishda va nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: mnevmotexnika, ingliz tili, xotira, o'qitish usullari, so'z boyligi, til o'rganish, vizualizatsiya, assotsiatsiya, mnemonic techniques.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini o'rganish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jahon miqyosida ingliz tili xalqaro muloqot vositasi sifatida keng qo'llanilishi bu tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishni yanada oshirmoqda.

Biroq, til o'rganish jarayoni ko'plab qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi, xususan, katta hajmdagi so'z boyligini eslab qolish, grammatik qoidalarini o'zlashtirish va ularni amalda qo'llash ko'nikmasini shakllantirish talabalarning asosiy muammolaridan hisoblanadi.

Mnevmotexnika xotira qobiliyatini oshirish va bilimlarni uzoq muddatga saqlashga yordam beruvchi ilmiy asoslangan usullar majmuasidir.

Qadimgi yunoncha 'mneme' so'zidan kelib chiqqan bo'lib, 'xotira' ma'nosini bildiradi. Mnevmotexnika usullari insonning tabiiy xotira xususiyatlariga — assotsiatsiya, vizualizatsiya va hissiy bog'lanishga asoslanadi. Ushbu usullar til o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga imkon yaratadi.

Mnevmotexnikaning nazariy asoslari

Mnevmotexnika kognitiv psixologiya va neyrobilim yutuqlariga asoslanadi. Insonning xotirasi uch asosiy tizimdan iborat: qisqa muddatli xotira, ishchi xotira va uzoq muddatli xotira.

Mnevmotexnika usullari ma'lumotlarni qisqa muddatli xotiradan uzoq muddatli xotiriga samarali o'tkazishga yordam beradi. Bu jarayon 'kodlash, saqlash va esga olish' bosqichlarini o'z ichiga oladi.

Mnevmotexnikaning asosiy printsiplari quyidagilardan iborat:

1. Assotsiatsiya yaratish — yangi ma'lumotlarni allaqachon ma'lum bo'lgan bilimlar bilan bog'lash;
2. Vizualizatsiya — mavhum tushunchalarni aniq tasvirlarga aylantirish;
3. Hissiy rang berish — ma'lumotlarga emotsional ta'sir qo'shish;
4. Takrorlash va mustahkamlash — o'rganilgan materiallarni muntazam ravishda qayta ko'rib chiqish.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson miyasi rasmlar va tasvirlarni so'zlarga qaraganda 60,000 marta tezroq qayta ishlaydi. Shuning uchun vizualizatsiyaga asoslangan mnevmotexnika usullari juda samarali hisoblanadi.

Ingliz tilini o'qitishda mnevmotexnikaning qo'llanilishi

Ingliz tilini o'qitishda mnevmotexnikaning bir nechta yo'nalishlari mavjud. Birinchidan, so'z boyligini kengaytirishda 'kalit so'z' usuli keng qo'llaniladi.

Bu usulda chet tilidagi so'z ona tilidagi shunga o'xshash tovushli so'z bilan bog'lanadi va ikkala so'z yordamida vizual obraz yaratiladi.

Masalan, 'elephant' (fil) so'zini eslab qolish uchun o'zbek tilidagi 'telefon' so'zi yordamida 'fil telefondan gapirmoqda' degan tasvir yaratiladi.

Ikkinchidan, grammatik qoidalarni eslab qolishda akronim va akrostix usullaridan foydalaniladi. Masalan, ingliz tilidagi fe'l zamonlarini eslab qolish uchun 'PAST' akronimi ishlatiladi: Present, past, simple, continuous. Bunday usullar murakkab grammatik tizimlarni sodda va tushunarli qiladi.

Uchinchidan, talaffuzni o'rganishda fonetik assotsiatsiyalar qo'llaniladi. Qiyin tovushlarni eslab qolish uchun tanish so'zlar yoki jumlar yaratiladi. Masalan, 'th' tovushini to'g'ri talaffuz qilish uchun 'tilni tishlar orasiga qo'yib' formulasi ishlatiladi.

To'rtinchidan, matnlarni eslab qolish va nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda 'xotira saroyi' (Memory Palace) texnikasi qo'llaniladi. Bu usulda o'rganuvchi tanish joylarni tasavvur qilib, har bir joyga ma'lum ma'lumotlarni joylashtiradi. Keyinchalik shu joylarni xayolan aylanib chiqish orqali kerakli ma'lumotlar esga olinadi.

Mnevmotexnikaning afzalliklari

Mnevmotexnikaning til o'rganishda qo'llanilishi bir qator muhim afzalliklarni ta'minlaydi:

- Xotira samaradorligining oshishi: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mnevmotexnika usullarini qo'llagan talabalar so'z boyligini o'zlashtirishda an'anaviy usullarga nisbatan 40-60% yuqori natijalarni ko'rsatadi. Bu usullar ma'lumotlarni uzoq muddatli xotirada mustahkam saqlashga yordam beradi.

- Motivatsiya va qiziqishning ortishi: Mnevmotexnika usullari o'rganish jarayonini o'yin shakliga keltiradi va talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Ijodiy yondashuv va vizual obrazlar til o'rganishni qiziqarli va yoqimli mashg'ulotga aylantiradi.

- Mustaqil o'rganish ko'nikmalarining rivojlanishi: Talabalar mnevmotexnika usullarini o'zlashtirganlaridan so'ng, ularni turli vaziyatlarda mustaqil ravishda qo'llash qobiliyatiga ega bo'ladilar. Bu umrbod ta'lim tamoyiliga mos keladi.

- Individual yondashuvning ta'minlanishi: Har bir talaba o'ziga mos keladigan mnevmotexnika usullarini tanlash imkoniyatiga ega. Vizual, eshituv yoki kinestetik tipidagi o'rganuvchilar uchun turli xil usullar mavjud.

- Vaqt tejamkorligi: Dastlabki bosqichda mnevmotexnika usullarini o'rganish biroz vaqt talab qilsa-da, uzoq muddatli perspektivada bu usullar o'rganish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va takrorlash sonini kamaytiradi.

- Stressning kamayishi: Mnevmotexnika talabalarning katta hajmdagi ma'lumotlardan qo'rqish hissini kamaytiradi va o'z kuchiga ishonchni mustahkamlaydi. Bu esa umumiy o'rganish samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Mnevmotexnika ingliz tilini o'qitishda yuqori samaradorlikka ega bo'lgan zamonaviy yondashuv hisoblanadi.

Bu usullar xotira mexanizmlarining tabiiy xususiyatlaridan foydalanib, til o'rganish jarayonini yanada oson va samarali qiladi.

Mnevmotexnikaning asosiy afzalliklari — xotira ko'rsatkichlarining sezilarli yaxshilanishi, talabalar motivatsiyasining ortishi, mustaqil o'rganish ko'nikmalarining rivojlanishi va individual yondashuvni ta'minlashdir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mnevmotexnika usullarini muntazam qo'llash natijasida talabalarning so'z boyligi, grammatik bilim va nutq ko'nikmalari an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan ancha yuqori darajada rivojlanadi.

Shuning uchun, mnevmotexnikani zamonaviy til o'qitish metodikasiga faol joriy etish lozim.

Kelajakda mnevmotexnika usullarini raqamli texnologiyalar bilan birlashtirish, mobil ilovalar va interaktiv dasturlar yaratish orqali ularning samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Bundan tashqari, o'qituvchilarni mnevmotexnika usullaridan foydalanishga o'rgatish bo'yicha maxsus treninglar tashkil etish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Atkinson R.C., Raugh M.R. An application of the mnemonic keyword method to the acquisition of Russian vocabulary // Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory. – 1975. – Vol. 104. – P. 126-133.
2. Baddeley A., Eysenck M.W., Anderson M.C. Memory. – 2nd edition. – London: Psychology Press, 2015. – 464 p.
3. Mastropieri M.A., Scruggs T.E. The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Instruction. – 5th edition. – Boston: Pearson, 2014. – 432 p.
4. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. – 2nd edition. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. – 620 p.
5. O'Malley J.M., Chamot A.U. Learning Strategies in Second Language Acquisition. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 260 p.